

ám s ott is Madarász József, a fiatalabbik flamingó élte tovább őket a ma már szinte meghatározható hűségével, Amerikában élő bátyjával mindvégig egyetértésben. Takács Ferenc könyvéből tudjuk, hogy amikor életének százegyedik évében meghalt, az 1868-ban alapított — azt is ő alapította! — 48-as párt gyászjelentést adott ki. Ebben olvasható: „Mint részese és tényleges szereplője a 48-as nagy időknek, patriarchai kora végső hajlásáig élő tanítója és példája volt a nagy eszme követőinek. Nyolcvanhárom éve képviselő, mindig ugyanazon elv szolgálatában s mint ilyen, a magyar parlamentben a haladás bajnoka.” S a temetés alkalmával egy újabb „kézfogás”: a koporsóra koszorút küldött gróf Károlyi Mihály, a Függetlenségi Párt megalapítója és vezére, aki négy év múlva, az 1918-as őszirózsás forradalom idején az első magyar köztársaság elnöke lett. Károlyi pártja nevében Lovászy Márton mondott beszédet — ő meg a Nemzeti Tanács tagja lett 18-ban. Idézet a beszédéből: „Az ingadozásnak, a hajladozásnak, az alkalmazkodásnak ez a nemzedéke kérde, hol rejlik forrása annak a csodának, hogy volt Magyarországon egy férfiú, aki egy évszázados élet során egy pillanatra sem tért le az egyenes útról, s nem tévesztette szem elől azt a célt, amelyet mint gyerekkifjú maga elé tűzött? És én attól félek, attól féltém ezt a nemzedéket, hogy ez a nemzedék megcsodálja ugyan ezt a rendkívüli jelenséget, de azt megérteni, annak igazat adni nem képes.”

Lovászy a maga nemzedékéről beszélt aggódón, de tartok tőle, hogy célzása a mostani nemzedékekre sem lenne pontatlan. Amiatt is — persze más miatt is — fontos könyv Takács Ferencé, mert méltó példát állít a mai nemzedékek elé. Méltót, de vajon követhető-e? S ha követhető, vajon miben, hogyan? Nehéz kérdések. Remélem, ha elolvasás után leteheti a könyvet, elgondolkozik fölöttük az olvasó. *(Magvető.)*

MOCSÁR GÁBOR

Szerkesztői asztal

1982 decemberi számunkban jelent meg Mérei Gyula Diószegi István: *Nemzet, dinasztia, külpolitika c. könyvéről írott recenziója. A közleménybe (92. oldal, utolsó bekezdés) a nyomda hibájából értelemzavaró idegen sorok kerültek. Ezúton kérjük a szerző és olvasóink szíves elnézését, alább pedig közöljük a bekezdés helyes szövegét:*

A Habsburg-ház, amely nem csupán a dinasztizmust testesítette meg, hanem a birodalmi érdeket is képviselte, és „ennek folytán súlyosabb tényezőnek számított,

mint bármely európai dinasztia”, „végső soron a nemzeti törekvéseket is kifejezésre juttatta, de nem kizárólagosan valamely nemzeti érdeket, hanem mindig a dinasztia érdekével és a birodalmi érdekekkel leginkább egyező nacionalizmust”, és igyekezett elkerülni, hogy az „erőteljesen nyilvánított nemzeti külpolitikai érdekekkel konfliktusba kerüljön”. Így a Monarchiában a nemzeti külpolitikai érdekeknek „legfőbb az érvényesítés rendre megújuló kísérleteiről lehet beszélni”. (7—8. o.)

